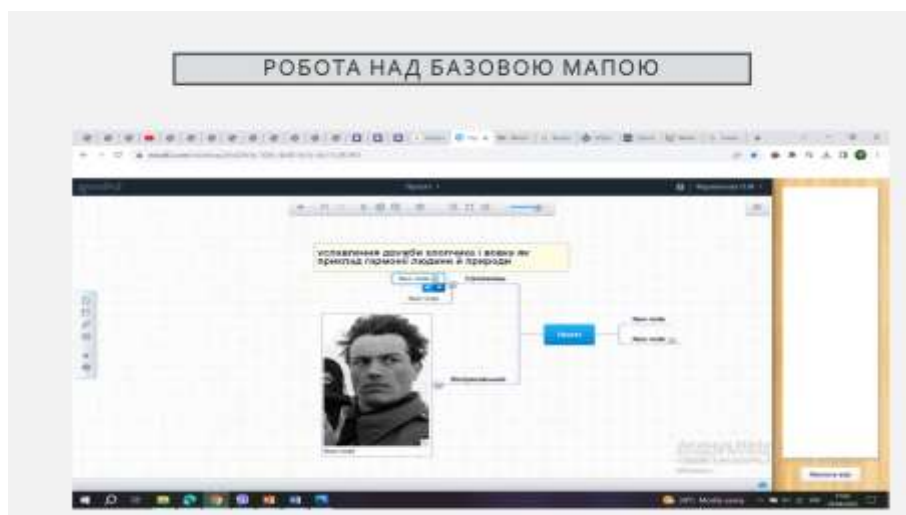

Учні працюють на базовій мапі, створюючи асоціативні зв'язки відповідно до теми.

Значення проєкту впливає з мети: на чільному місці виховання повноцінної особистості, здатної боротися за свої переконання та протистояти насильному впровадженню хибних і жорстоких ідей, тобто готової вільно й сміливо створювати та відхиляти судження.

Використання технології інтегрованого навчання на уроках української мови для розвитку загальнокультурної компетентності

*Хавіна Сусанна, учитель української мови та літератури,
«спеціаліст вищої категорії», «учитель-методист»
комунального закладу «Харківський ліцей № 82
Харківської міської ради»*

Автор розглядає проблему розвитку загальнокультурної компетентності з використанням технології інтегрованого навчання, що знайшло відображення у визначенні й апробації певних форм і методів роботи. Наведені приклади інтегрованих уроків сприяють розвитку мислення та мовлення школярів, розвивають їхню увагу, пам'ять, спостережливість, кмітливість, ініціативу, самостійність, наполегливість, працьовитість, чуйне, уважне ставлення один до одного.

Ключові слова: загальнокультурна компетентність, ідея інтегрованого навчання, принципи інтеграційних процесів, інтегровані ігрові завдання.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства спостерігаються кардинальні зміни в підходах до змісту та організації освітнього процесу в закладах освіти різного рівня. Пріоритетними його напрямками визначено: особистісну орієнтацію; формування національних і загальнолюдських цінностей; створення рівних можливостей у здобутті освіти; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації освітнього процесу; інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів.

У цьому контексті актуалізується навчання та виховання людини з інноваційним типом мислення, компетентної не тільки в певній галузі, а такої, яка володіє загальнокультурною компетентністю. Недостатньо розробленою є проблема розвитку загальнокультурної компетентності з використанням технології інтегрованого навчання.

Мета статті: на основі узагальнення теоретичних основ формування загальнокультурної компетентності та вивчення практики використання технології інтегрованого навчання обґрунтувати педагогічні умови розвитку загальнокультурної компетентності учнів у процесі освітньої діяльності на уроках української мови.

Концепція Нової української школи подає таке трактування компетентності: «динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [4].

Компетентність поєднує в собі готовність до цілевизначення, планування, дій, оцінювання та рефлексії, що в процесі вияву її передбачає реалізацію таких дій: зрозуміти, продемонструвати, оцінити, застосувати, використати, довести, сприяти, обрати, обґрунтувати, побудувати, розвинути.

Компетентісно орієнтована методика зосереджує зусилля на способах мислення (креативність, критичне мислення, уміння розв'язувати проблеми й формулювати власні судження), способах роботи (спілкування та співпраця), інструментах для роботи (потенціал новітніх технологій), здатності жити в багатогранному світі й виконувати роль активних і відповідальних громадян.

Загальнокультурна компетентність – це інтегративна якість особистості, що характеризується знаннями щодо національної та світової культурної спадщини, уміннями їх аналізувати та оцінювати; володінням культурою міжособистісних відносин та дотриманням принципів толерантності у взаємодії з іншими людьми [5].

Ця ключова компетентність передбачає глибоке розуміння особистістю власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного самовираження інших. На предметному рівні загальнокультурна компетентність виявляється в здатності учнів зіставляти специфіку розкриття теми (чи образу) в різних видах мистецтва; ідентифікувати себе як представника певної національної культури; визначати роль української мови та літератури в загальноєвропейському і світовому культурному контекстах; аналізувати й інтерпретувати художні твори у взаємодії з різними творами мистецтва; набувати досвід емоційних переживань, виявляти ціннісне ставлення до різних видів мистецтва та формувати відкритість до міжкультурної комунікації.

Я працюю за модельною навчальною програмою з української мови для 5–6 класів авторів Заболотного О. В., Заболотного В. В. та інших [11]. Вона ґрунтується на засадах цінностей українського народу, особистісно зорієнтованого, компетентісного, аксіологічного, діяльнісного, інтегративного підходів. У програмі визначено очікувані результати навчання учнів, зміст навчального предмета, види навчальної діяльності учнів. Виокремлено види діяльності, які мають здійснюватися на уроках розвитку мовлення. У кожному розділі та підрозділі сформульовано ціннісні орієнтири, які допомагають учителю вибрати тематику творчих робіт і дидактичного матеріалу.

Ідея інтегрованого навчання передбачає досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині самостійно досягти тієї чи іншої цілі, творчо самоутверджуватись у різних соціальних сферах. Однак інтеграція як дидактичний засіб чи система має при цьому втілитися в навчальні предмети у формі їх об'єднання і представлення єдиним цілим [9].

Інтеграційні процеси базуються на трьох принципах: методологічному (використання різних прийомів і методів як системи роботи); психологічному (урахування індивідуальних особливостей дитини, що характеризує якість засвоєння знань); дидактичному (система теоретичних і практичних підходів до процесу навчання).

Завдання інтегрованого змісту використовують здебільшого як вступні до теми або узагальнювальні. До них заздалегідь готують учнів, активізуючи словник, інтерес до певної теми. Уроки з такими завданнями емоційно збагачують освітній процес, допомагають учителю різнобічно і системно сформулювати необхідні уявлення та поняття. Різні завдання інтегрованого змісту є цікавими, вони запобігають стомлюванню дітей, посилюють інтерес до навчання. Саме інтеграція словесної творчості з різними видами діяльності дитини і грою, спілкуванням із природою, музикою, малюванням, драматизацією дає можливість оволодіння граматичними вміннями та правописними навичками способом розв'язування мовленнєвих завдань глибоко індивідуалізованого пізнання.

На етапі мотивації використовують інтерактивну технологію «Мікрофон». Учні висловлюють власну думку про свої очікування від уроку (що вони хочуть дізнатися, чого навчитися, що пригадати).

На підсумковому етапі використовують технологію «Прес», пропонуючи такі запитання: Чи збагатили ви свої знання, словниковий запас тощо? Чи сподобався урок? Чим? Що найбільше вразило? Висловіть свої враження від уроку: Я зрозумів (ла), що... Я вважаю... Тому що... Отже...

Для підвищення пізнавальної діяльності, мотивації учнів до вивчення української мови використовують інтегровані ігрові завдання (якщо це вмотивовано типом уроку, його метою), тому що вони у поєднанні з іншими формами роботи сприяють глибшому засвоєнню знань, індивідуалізації навчання, визначенню рівня сформованості вмінь і навичок учнів, розвивають пам'ять, увагу, вміння аналізувати, порівнювати мовні явища. До того ж школярів цього віку лінгвістичні ігри певною мірою активізують.

Програмою Заболотних визначено використання лінгвістичних ігор, а саме: кросворди, вікторини, мовні конкурси, лінгвістичні задачі, ребуси, завдання: «Ти – редактор», «Зайвина» («Четвертий зайвий»), «Спиймай помилку», «Вірю – не вірю», «Сортування», «Найрозумніший», «Останнє слово – за тобою», «Хто швидше», «Лінгвостафета», «Ти – учитель» тощо. Такі завдання є в підручнику цих авторів. Використовують і додаткові завдання на різних етапах уроку, тому що вони дають можливість активізувати увагу учнів, відпрацювати засвоєні знання, зняти напруження, підвищити продуктивність роботи.

Із задоволенням учні виконують інтегровані завдання з використанням онлайн-сервісу learningApps.ua (конструктор, який дозволяє створювати різноманітні інтерактивні вправи з різних предметних галузей для використання на уроках і в позаурочний час), самі складають їх до певних тем.

*Так, при вивченні теми «Синтаксис» використовують загадки. **Мовна лінія.** Визначити вид речення за метою висловлювання, головні і другорядні члени речення.*

Мовленнєва лінія. Що це за квітка?

– Хто з вас, діти, нас не знає?

Ми у лісі проживаємо.

Дзвоном сонце зустрічаємо.

Маєм гарні сині очки,
Називаємось ... (дзвіночки).
– Біленька корзинка
А дно золотисте.
В корзинці – росинка
Та сонечко чисте (ромашка).
– Під одним ковпаком 700 козаків (мак).
– Ту дівчину синьооку
Завжди стрінеш край потоку.
У неї ніжки вмиті в росах,
У неї небо сяє в косах (незабудка).

Цікавою для учнів буде й інформація про значення квітів: ромашка – символ доброти і ніжності; червоний мак – символ чарівної сили, яка захищає від усілякого зла, мужність, краса, молодість; сині волошки – простота, ніжність, вони, як краплиночки неба, довірливо й скромно всміхаються нам; дзвіночок польовий символізує вдячність.

Запитання: Які квіти вам подобаються? Що ви про них знаєте?

Вивчаючи розділ «Лексикологія», пропоную завдання з використанням вебсервісу «Wordwall» (дозволяє створювати інтерактивні та друковані матеріали, можна використовувати і для класної, і для домашньої роботи, є статистика, що дозволяє побачити результати роботи кожного учня).

Мовна лінія: з'ясувати значення слів, записати їх в алфавітному порядку.

Мовленнєва лінія: поспілкуватися з учнями, дізнатися, що вони знають про Катерину Білокур. Як знайдені слова співвідносяться з творчістю художниці. (Відповідники. Поєднайте слова та їх значення, посилання: <https://wordwall.net/uk/resource/57905271>)

Протягом вивчення теми «Синтаксис. Пунктуація» учні створювали різноманітні завдання, які увійшли до гри, створеної за допомогою сервісу «genial.ly» (її можна переглянути за посиланням:

<https://view.genial.ly/64456fc8495a4000171fde10/interactive-content-board-game>).

Крім того, використання ігрових завдань сприяє розвитку мислячої особистості. По-перше, такі завдання здебільшого є пошуковими. Вони ставлять учня перед необхідністю самостійно знаходити шляхи розв'язання, а отже, розпізнавати, аналізувати мовні факти, зіставляти їх і формулювати висновки. А це розвиває творчі здібності школяра, увагу, ініціативність. По-друге, робота з ігровими завданнями створює позитивну мотивацію навчання, пробуджує бажання знати. По-третє, самостійно відкриваючи для себе певні мовні явища, учні дістають задоволення, упевненість у своїх здібностях, що зумовлює самореалізацію особистості.

Вивчаючи тему «Прикметник. Розряди прикметників» у 6-му класі, використовуємо картину Катерини Білокур «Городні квіти».

Мовна лінія. Правопис прикметників.

Мовленнєва лінія. Ставимо учням такі запитання:

1. У якій кольоровій гамі Катерина Білокур це робить? Який настрій викликають у вас ці кольори?
2. Чим схожі або різняться картини художниці?
3. Що відрізняє квіти у творах художниці та квіти у природі?
4. Які почуття викликає картина народної майстрині пензля?
5. Яке ваше особисте ставлення до картин Катерини Білокур?
6. Що ви особисто любите малювати, чому?

Можна запропонувати такі завдання:

- Скласти сенкани до слів квітка, художниця.

- Написати есе, використовуючи прикметники, на тему «Щасливий той, у кого душа не мовчить, коли бачить красу, – красу природи, людини і людських справ на Землі. А ще щасливий, хто сам творить красиве».
- Скласти твір-опис за картиною Катерини Білокур «Городні квіти».

Розповідаючи про типи та стилі мовлення, використовую такі картки з інтегрованими завданнями:

1. Прочитайте. Визначте тему і стиль тексту. Доберіть заголовок.

Український портретний живопис бере свій початок у глибині століть. На уроці літератури ви розглядали портрети Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, виконані художниками Іваном Трушем, Миколою Жуком, Федором Панком.

Портрети бувають різні: індивідуальні, парні, групові; на весь зріст, поясні, погрудні, – залежно від того, скільки осіб і як вони зображені. Твори художників-портретистів експонуються в музеях, на виставках у всіх країнах світу (За Г. Неліною).

2. Поясніть розділові знаки в тексті.

Картину «Жниця» М. Пимоненко створив у 1859 році. Тут поєднується поезія хліборобської праці, радість від щедрого ужину з обожненням землі, ниви, хліба, самих жінок.

Картину М. Пимоненка «Жниця» можна використати також і для написання твору-опису природи в художньому стилі. Більше уваги приділяємо зображенню природи.

Пропоную такі питання для роботи над твором-описом природи.

1. Із якою метою автор змальовує природу? 2. Яку пору року зображено? 3. Яка пора року подобається вам найбільше? Чому? 4. А що прагнув підкреслити художник за допомогою світла і тіні?

4. Завдання. Складіть речення з поданими висловами. Високохудожній твір мистецтва. Вартий пензля художника. Вінець творчості. Збуджує уяву. Гідний подиву. Творіння його розуму і серця. Вкарбувалися в пам'ять. Почуття прекрасного.

Отже, у статті здійснено теоретичне обґрунтування та висвітлено практичне вирішення актуального питання – розвиток загальнокультурної компетентності учнів на уроках української мови з використанням технології інтегрованого навчання, що знайшло відображення у визначенні та апробації форм і методів роботи.

У процесі проведення інтегрованих уроків педагоги вміло й ефективно керують принципами засвоєння та застосування знань, формують мислення школярів, їхню емоційну й вольову сферу, моральні, естетичні та світоглядні аспекти особистості, навчальні та трудові вміння.

Інтегровані уроки розвивають мислення і мовлення школярів, їхню увагу, пам'ять, спостережливість, кмітливість, ініціативу, самостійність, наполегливість, працьовитість, чуйне, уважне ставлення один до одного.

Список використаних джерел

1. Бицюра Ю. Інтегрована система навчання. *Завуч (Перше вересня)*. 2002. №16. С.10 – 11.
2. Інтегрований урок та його аналіз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/technol/714>
3. Інтегровані уроки в освітньому процесі на сучасному етапі розвитку національної школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/bjbql>
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики: монографія /
5. Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін.; під заг ред. О. В. Овчарук. – Київ: К.І.С., 2004. – 112 с.
6. Крутенко О. Формування ключових компетентностей учнів загальноосвітнього навчального закладу відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів / О. Крутенко. – Черкаси: ЧОПОПП, 2014.

7. 6. Кубенко І. М. Що таке компетентність і як її розуміють в освіті / І. М. Кубенко // Додаток до електронного журналу «Теорія та методика управління освітою». – 2010. – №1. – С.1–13.
8. Мельник С. А. Інтегрований урок як засіб формування загальнокультурної компетентності учнів основної школи / С. А. Мельник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/2324697/>
9. Моделювання навчальних занять на інтегрованій основі / за ред. О. Мариновської. – Івано-Франківськ, 2002. – 136 с.
10. Онопрієнко О. В. Концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті / О.В. Онопрієнко // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 32–37.
11. Пометун О. І. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти / О. І. Пометун // Вісник. – 2004. – № 22.
12. Модельна навчальна програма з української мови для 5–6 класів авторів Заболотного О. В., Заболотного В. В. та інших, «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795). – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/ukrainska-mova/>
13. Хавіна С. Я. «Квіти – це життя, надія, радість і натхнення». Твір-опис за картиною К. Білокур «Городні квіти». *Вивчаємо українську мову і літературу*. 2011. № 33 (289),
14. Хавіна С. Я. Твір-опис за картиною М. Пимоненка «Жниця». *Вивчаємо українську мову і літературу*. 2011. № 33 (289),

Інтегроване навчання як модель активізації інтелектуальної діяльності школярів

*Задорожня Людмила, учитель української мови та літератури
КЗ «Первомайський ліцей № 5 Первомайської міської ради
Харківської області»*

Авторка статті переконує, що інтегровані уроки спонукають вчителя до творчої роботи. Інтеграція актуальна для всіх учителів, зацікавлених у формуванні всебічно розвиненої особистості, яка цілісно сприймає світ і здатна активно діяти в соціальній та професійній сферах. Акцентовано, що головним завданням освіти є підготовка молоді до сучасного життя, тобто формування в неї необхідних компетентностей, а один із ефективних засобів – інтеграція навчальних дисциплін.

Ключові слова: інтегроване навчання, інтеграція навчальних предметів, сучасна освіта, міждисциплінарні зв'язки, ефективність.

Останнім часом набуває особливої актуальності проблема компетентнісного підходу до навчання, розвитку й виховання учнівської молоді, що спричиняється типовою для сучасної школи ситуацією: учні здатні опановувати теоретичні знання, але відчують значні утруднення під час використання цих знань для розв'язання конкретних життєвих задач. Школа закладає підґрунтя формування світогляду, допомагає опанувати не тільки основи знань, а й прищепити певні компетентності, що за умови відповідного розвитку здатні скласти загальну життєву компетентність. І тут важлива роль належить урокам української мови та літератури, які є актуальними для інтеграції інших предметів.

Під час вивчення української мови та літератури інтегровані уроки спонукають нас до творчої роботи, розвивають здібності учнів, уміння, навички, привчають до самостійної та індивідуальної роботи, що допомагає краще опанувати матеріал. Уперше поняття «інтеграція» було використано в XVII столітті Я.-А. Коменським у праці «Велика дидактика»: "Усе, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно викладатись у такому ж взаємозв'язку» [1, с.15]. Німецький учений і педагог Герbart виділив основні